

8. Про продовження строку дії воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 20.10.2025 № 793/2025 // Офіційний вісник Президента України. 2025. № 23. Ст. 128. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/793/2025>

Івченко Анна Русланівна

здобувачка ступеня вищої освіти бакалавра
2 курсу 214 навчальної групи навчально-
наукового інституту поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

Осауленко Андрій Олександрович,

професор кафедри
конституційного права та прав людини
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

**ЗНАЧЕННЯ ЗАБОРОНИ КАТУВАНЬ, ЖОРСТОКОГО,
НЕЛЮДСЬКОГО АБО ТАКОГО, ЩО ПРИНИЖУЄ ГІДНІСТЬ,
ПОВОДЖЕННЯ ЧИ ПОКАРАННЯ В УКРАЇНІ**

Заборона катувань, а також жорстокого, нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження або покарання посідає ключове місце у системі міжнародних стандартів захисту прав людини. Стаття 3 Європейської конвенції з прав людини [1] встановлює абсолютний характер цієї заборони, що не допускає жодних відступів, навіть в умовах війни, надзвичайного стану чи інших кризових ситуацій. Подібні положення містяться у Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакті про громадянські і політичні права, інших актах ООН.

Найбільш розгорнуте міжнародно-правове визначення катування міститься у ст. 1 Конвенції ООН проти катувань. Катування визначається як навмисне завдання особі значного фізичного чи морального болю або страждань з певною ціллю – отримання інформації чи зізнань, покарання, залякування, що ґрунтується на дискримінації і здійснюється за участю або з відома представників держави [2]. При цьому страждання, що є наслідком законних санкцій, не вважаються катуванням. В міжнародно-правових актах підкреслюється обов'язковість криміналізації таких діянь та недопустимість їх виправдання будь-якими винятковими обставинами.

Наявність міжнародних зобов'язань та відповідних положень національного законодавства не усуває актуальності проблеми застосування катувань і неправомірного насильства на території України. Встановлені факти застосування таких заходів з боку співробітників правоохоронних структур мають на меті, зокрема, отримання самообмов або підвищення статистичних показників розкриття кримінальних правопорушень. Резонанс публічних проваджень, пов'язаних із летальними випадками серед затриманих унаслідок

незаконного фізичного чи психологічного тиску, вказує на стійку тенденцію порушення стандартів поведінки з особами, що перебувають під вартою.

Соціологічні дослідження підтверджують наявність значного суспільного запиту на підвищення рівня відповідальності працівників правоохоронних органів за факти неправомірного насильства та вдосконалення механізмів запобігання катуванням. Серед пріоритетних заходів громадськість визначає сувору відповідальність за незаконне застосування сили, поліпшення системи добору кадрів та підвищення професійної підготовки персоналу правоохоронних органів.

Стаття 28 Конституції України закріплює право кожної людини на повагу до її гідності та забороняє катування, жорстоке, нелюдське або таке, що принижує гідність, поведінки чи покарання. Забороняється також проведення медичних, наукових чи інших експериментів без добровільної згоди людини [3].

Катування є найтяжчою формою забороненого поведінки і характеризується високим рівнем болю та спеціальною метою. У своїй практиці ЄСПЛ відносив до катувань такі дії як застосування електричного струму, обливання водою екстремальних температур, побиття, погрози розправою над близькими, а також тиск через умови тримання, що спричиняють тяжкі фізичні та психічні страждання.

Нелюдське поведінки характеризується значними стражданнями, проте меншої інтенсивності, ніж катування. До таких випадків належать, зокрема, необґрунтоване застосування сили, тривале ненадання медичної допомоги людям, позбавленим волі, або створення умов, що завдають значного дискомфорту та болю.

Принижуюче гідність поведінки полягає у створенні ситуацій, які викликають у особи почуття сорому, приниження або страху. На відміну від катувань, умисел завдати страждань у цьому випадку не є необхідною умовою встановлення порушення.

Таким чином, заборона катувань і інших форм жорстокого поведінки є імперативною нормою міжнародного права та однією з ключових гарантій захисту прав людини. Попри наявність в Україні нормативної бази, практика ЄСПЛ свідчить про необхідність посилення механізмів її реалізації. Ефективна протидія катуванням передбачає дієвий контроль, неминучість відповідальності посадових осіб, удосконалення кадрової політики та професійної підготовки правоохоронців. Дотримання абсолютної заборони катувань є передумовою утвердження верховенства права та поваги до людської гідності.

Список використаних джерел:

1. Європейська Конвенція з прав людини від 04 листопада 1950 року
URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
2. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведінки і покарання від 26 січня 1987 року
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text.
3. Конституція України : Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>